

Načini in sredstva glasbenega oblikovanja

Vse veje umetniškega izražanja so grajene po določenih zakonitostih.

Motiv

V likovni in literaturi umetnosti pomeni motiv neko osnovo oz. idejo, izza katere zraste umetnija.

V glasbi pa pomeni motiv najmanjšo ritmično – melodično enoto.

Motive obdelujemo na sledeče oz. različne načine:

- Ponavljanje
- Variiranje
- Obrat ali inverzija – zrcalimo
- Metrične ali ritmične spremembe
- Rakov ali retrogradni postop
- Augmentacija ali razrešitev – večanje ritmične vrednosti
- Diminucija ali skrčenje – manjšanje ritmične vrednosti

Tema

Tudi tema je glasbena enota in pomeni karakteristično misel v neki kompoziciji. Med tematsko obdelavo spadajo:

- Ponavljanje teme
- Sprememba tonalitete (modulacija)

Melodija

Ob temi in motivu je treba omeniti tudi melodijo (gr. Melos – pesem, člen). To je v smiselno celoto urejeno zaporedje tonov brez težnje po nadaljevanju. Je že lahko samostojna oblika.

Dvodelna in trodelna oblika

Dvodelno obliko (A, B) sestavljata dva kontrastna dela, ki se med seboj razlikujeta po tematiki, tempu, dinamiki... Takšno obliko srečamo pri baročnih plesih, ter pesmih z refrenom v različnih žanrih (ljudskih, delavskih, popevkah,...)

Trodelna oblika je bolj razširjena, lahko pa jo uprizorimo z ABA. 1. in 3. del imata podobno ali isto vsebino, 2. del je kontrasten.

Med trodelne oblike spadajo:

- **Menuet** - francoski ples, ki se je v času vladanja Ludvika XIV. razširil po vsej Evropi. Je samostojna oblika. V drugi polovici 18. stoletja (klasicizem) pa se pojavlja tudi, kot 3. stavek sonatnega cikla.

Primer: Wolfgang Amadeus Mozart: 3. stavek – Mala nočna glasba

- **Koračnica** - samostojna skladba; po vsebini poznamo vojaške, slavnostne, pogrebne, poročne, ...
- **Scherzo** - samostojna skladba ali pa stavek sonatnega cikla. Ima plesni karakter, vendar ni ples.
- **Pesemska oblika** - počasen tempo. Najpomembnejši kontrast je v značaju (napetosti med liričnem in dramatičnem).

Najdemo jo v:

- Instrumentalni glasbi (romantična miniatura, počasni stavek sonatnega cikla)
- Vokalni glasbi (zborovske skladbe, samospevi, arije, druge pesmi)

Glasbeni primer: S. Rammaninov: 4. klavirski koncert, d – mol

- **Sonatni stavek** - tipična oblika klasicizma. Je trodelen ali dvotematski, pojavlja pa se kot prvi stavek sonatnega cikla.
  - 1. del: Ekspozicija je predstavitev obeh tem, ki sta si kontrastni. Razlikujeta se po značaju (prva je ritmično izrazita, druga pa spevna), po tonaliteti...
  - 2. del: izpeljava je dramatičen zaplet obeh tem, dosežen z motivičnem, tematskim obdelovanjem, spremembe v tonaliteti)
  - 3. del: repriza je pomiritev, ponovitev obeh tem v začetni tonaliteti.

Glasbeni primer: J.P. Sousa: Washington post

Večdelna oblika

Rondo - instrumentalni rondo je uveljavljen od baroka dalje in izvira iz vokalne glasbe. V srednjem veku je bila to vedra, plesna, družabna pesem (kot kolo), v kateri se menjujeta couplet (drugačna melodija in besedilo) in refrain. V glasbeni literaturi se pojavlja kot samostojna oblika ali kot zadnji stavek sonate. Tudi v instrumentalni glasbi ohrani veder značaj.

ABACADAEAF

Načela gradnje

Skladatelj lahko gradi teme po dveh načelih. To pa pogojuje tudi način izbire. :

1. Evolucijsko načelo

Gre za postopno razvijanje glasbene ideje in brez očitnih prekinitev. To načelo se v glasbi pojavlja pred 1750. letu in po 1900..

2. Arhitektonsko načelo

Gre za sestavljanje glasbenih domislic v večje enote – arhitektonske člene. Poudarjajo različno močne kadence, ki ustvarjajo občutek prekinitve. To načelo prevladuje v glasbi med letom 1750 in 1900.

Večglasje

V glasbi je zelo pomembno razmerje med melodijo in harmonijo. V 1. tisočletju zahodne evropske glasbe je prevladovalo enoglasje ali monofonija. Monodija je enoglasna pesem, ki so jo igrali ob spremljavi lutnje v 16. in 17. stoletju. Heterofonija pomeni da dva ali več izvajalcev hkrati izvaja isto melodijo in sicer na isti višini ali v oktavi. Značilna za zunaj evropske narode.

Heterofonija

Polifonija nastane kadar je tema izvajana v več glasovih in v časovnem zamiku. Zasledimo jo v oblikah: kanon, fugo, moter,...

Homofonija ali hamonično večglasje nastane kadar se glasovi podredijo enemu glasu. Po določenih hermonskih načelih. Glasbi v kateri zaradi zvočne gostote ali prevlade ritma, ne moremo določiti melodije, pravimo: nemelodična tekstura (značilno po letu 19510).

Tema z variacijami

Variiranje je takšno spreminjanje teme, pri katerem še vedno prepoznamo bistvene lastnosti.

Možnosti variiranja:

- Melodija
- Ritem
- Metrum
- Tempo
- Medsebojna ureditev glasov
- Barva
- Izraz / značaj

Poznamo: ornamentalne (okrasno), karakturne, kontrapraktične variacije.

1. Ornamentalno: skladatelj obdeluje temo z okraski, trilčki